

Petri Paju 27.11.2018

Abstract: This article in Finnish was published in periodical Tammerkoski 6/2018, pages 20-23. It introduces and summarizes in a reader friendly manner a 500 page book I took part writing focusing on the Tampere Technical Society (or Engineering Society of Tampere) turning 125 years in 2018, and the contributions of that society in the Tampere region and even beyond that, nationally.

Artikkelin julkaisutieto ja lähdeviite:

Paju, Petri: "Teollisuuskaupungin ytimessä: Tampereen Teknillinen Seura 125 vuotta." Tammerkoski 6/2018 (vsk. 81), 20–23.

Teollisuuskaupungin ytimessä: Tampereen Teknillinen Seura 125 vuotta

Tampereen Kaupunginhotelliin kokoontui kahdeksas maaliskuuta 1893 yksitoista insinööriä ja kolme arkkitehtia. Hotelli sijaitsi Raatihuoneen siivessä, joka on sittemmin purettu. Kutsun oli kirjoittanut insinööri Karl Snellman, Johan Vilhelm Snellmanin nuorin poika. Hän oli Tampereella johtamassa Porin rautatieradan rakentamista. Toinen klubia alun perin ideoinut mies oli insinööri Lars E. Kjälman, Teollisuuskoulun koneenrakennuksen lehtori. Tavoitteeksi oli otettu kerho, joka yhdistäisi Tampereen alueella asuvia Tekniska Föreningen i Finlandin jäseniä sekä muita teknillisen alan asiantuntijoita. Kokous ryhtyi heti toteuttamaan ehdotusta. Tekniska Föreningen on vanhin yhä toimiva tekniikan alan yhdistys Suomessa, perustettu 1880, ja sen uudistamisesta käytyyn laajempaan keskusteluun liittyi myös Tampereen kerhon perustaminen.

Tampereen Teknillisen Klubin toiminta sai varhain itsenäisiä piirteitä, vaikka se oli pitkään valtakunnallisen yhdistyksen haaraosasto. Niinpä omanlaisekseen kehittyvän paikallisen Klubin tai kerhon suomenkieliset jäsenet suomensivat sen nimen edelleen käytössä olevaan muotoon Tampereen Teknillinen Seura. Seura itsenäistyi virallisesti vuonna 1920.

Seuran keskeiset toimintamuodot olivat kokoukset ja retkeilyt. Kokouksissa jäsenet pitivät esitelmiä, ja retkiä tehtiin niin lähelle kuin kauemmas uusimpia rakennushankkeita ja teknisiä ratkaisuja katsomaan. Monet esitelmistä käsittelivät Tampereen rakentamisessa tehtäviä ratkaisuja tai liittyivät paikallisen teollisuuden kehittämiseen. Alustuksia julkaistiin aikakauslehdessä Tekniska Föreningens i Finland förhandlingar, jonka varhaiset vuosikymmenet ovat nykyään saatavilla digitaalisesti Kansalliskirjaston verkkosivuilta, tai tallennettiin Seuran pöytäkirjoihin. Yhdistyksen arkisto sijaitsee Tampereen kaupunginarkistossa.

Tampere oli 1800-luvun lopulle mennessä kasvanut huomattavaksi teollisuuskaupungiksi, ja päätellen siitä, kuinka vilkkaasti seuran toiminta käynnistyi, uusi yhteenliittymä oli tervetullut lisä tamperelaisten insinöörien elämään. Jäsenpohjaa laajennettiin kuitenkin pian, ja tämä oli tärkeä edellytys Seuran paikallisen merkityksen kasvulle.

Tampereen Teknillinen Seura avasi alusta asti ovensa monen alan johtaville miehille, kunhan nämä ottivat osaa kaupungin tekniikan kehittämiseen. Teknilliset seurat, jollaiseen esimerkiksi Tampereella liittyi useita apteekkareita ja lääkäreitä, ahkeroivat monenlaisen kehitystyön parissa. Kasvavat kaupungit pyysivät niiltä lausuntoja esimerkiksi vesijohtoverkon kehittämisestä, mitä asioita insinöörit ja muut kaupungin herrat työstivät perusteellisesti ja moneen otteeseen eri vuosikymmeninä 1800-luvun lopulta pitkälle 1900-luvulle asti. Seura perusti komiteoita antamaan lausuntoja kaupungille, ja usein sen kokousten hyväksymät mietinnöt julkaistiin sanomalehdissä. Kaikki tekniikkaan liittyvä uudistustyö nousi Seurassa esiin. Ehdotusta raitiotiestä Tampereelle käsiteltiin Seurassa ensi kerran vuonna 1906, ja sittemmin Seuran aktiivi, insinööri ja Lapinniemen tehtaan toimitusjohtaja Magnus Lavonius johti vuosia asian selvittelytyötä.

Kriisivuonna 1917 Seura laajensi toimintaansa elintarvikehuoltoon, kun sen aktiivit ryhtyivät yhdistyksen voimin keräämään jäkälää leipäjauhojen jatkeeksi. Tampereen Teknillisen Seuran jäkäläkomitean tiedotus levisi sanomalehdissä valtakunnallisesti. Seurassa pelättiin, että talvella 1918 tamperelaisia uhkaa nälänhätä, mutta tunnetusti syttyikin sisällissota, jonka keskiöön jäi juuri Tampere. Sodan aikana punaiset tuhosivat

osan kerätyistä suurista jäkälävarastoista, ja hieman myöhemmin yksi Seuran jäsenistä, insinööri Eino A. Bergius, poltti loppuista viinaa, kai lähinnä teollisuuskäyttöön.

Monet yhdistyksistä olivat herraseuroja. Tampereen Teknilliseen Seuraan hyväksyttiin ensimmäinen nainen, lääketieteen tohtori Karolina Eskelin, vuonna 1902, mikä oli varhain verrattuna useimpiin muihin kaupunkeihin, mutta hän muutti jo vuoden päästä Amerikkaan. Arkkitehti Wivi Lönn esitteli Seuran jäsenille suunnittelemaansa Suomalaista tyttökoulua vuonna 1902, mutta jätti hakematta jäseneksi. Seuraava nainen liittyi Seuraan vasta vuonna 1927. Eskelin oli toinen mihinkään teknilliseen yhdistykseen Suomessa kuulunut nainen, ainoastaan Viipurissa oli ehditty aiemmin.

Teknillisen Seuran jälkeen naisia hyväksyttiin Tampereen Suomalaiseen Klubiin ja Konversationsklubbeniin, sittemmin Svenska Klubben i Tammerfors. Tampereen Kauppaseura on edelleen herraseura. Näillä yhdistyksillä oli monia yhteisiä jäseniä, ja pitkän tauon jälkeen seurat ovat tiivistäneet yhteistyötään 2000-luvulla.

Vähitellen 1920-luvulta lähtien kaupungit palkkasivat aiempaa enemmän insinöörejä virkamiehiksi ja hoitamaan näitä ennen vapaaehtoispuhjalta tehtyjä asiantuntijatoimia. Yleishyödyllisen kehittämisen lisäksi yhdistykset käsitelivät monen teollisuusalan ja keksintöjen edistysaskelia esitelmissään ja excursioilla. Vuonna 1924 Seura järjesti kaupunkiin lentokonevierailun, jossa jäsenet vaimoineen ja muut onnekkaat pääsivät lentomatkalle Tammerkosken ylle Suomen ilmavoimien vesitasokoneen kyydissä. Tampereen Teknillinen Seura vaikutti vahvasti tukena siihen, että Valtion lentokonetehtas siirrettiin 1930-luvun puolivälissä nimenomaan Tampereelle, Härmälään.

Seuran talo hotelli Tammer ja värikkäät juhlaperinteet

Tampereella Teknillinen Seura rakennutti itselleen talon, Grand Hotel Tammerin, 1920-luvun lopulla. Rakennuksessa aloittivat toimintansa hotelli ja ravintola, mutta Seuran talosta varaamissa uusissa klubitiloissa ryhdyttiin kohta keksimään uusia perinteitä. Hiljaisemman kauden jälkeen kieltolain päättyminen vuonna 1932 elvytti ja uudisti

Seuran juhlintaa. Seuran vuotuisiksi kohokohdiksi alkoivat vakiintua pikkujoulukokous joulukuussa ja vuosijuhlat helmikuussa.

Seuran vuosijuhlat on perinteisesti vietetty frakeissa ja juhlapuvuissa. Niihin investoitiin aikaa ja vaivaa koristelemalla hotelli Tammerin juhlakerrokset joka vuosi vaihtuvan teeman mukaan. Käytännön järjestelyistä vastasi vuosijuhlatoimikunta, jossa Seuran naistoimikunnalla aina oli laaja edustus. Esiintyjiksi kutsuttiin kaupungin eturivin näyttelijöitä ja muita taiteilijoita.

Juhlatilat sisustettiin yhtenä vuonna maailmankaupunki New Yorkin maamerkein, toisena afrikkalaisittain ja kolmantena Kaukoidän uskonnollisin tunnuksin. Tammer oli milloin Venetsia, noitien taikayön temmellyskenttä tai ajan hengessä hippien leiri vuonna 1970. Vuonna 2017 juhlan aiheeksi valikoitui luontevasti Suomi 100.

Tammeria ja Seuraa pitivät osaltaan pystyssä monet aikoinaan kaikille tamperelaisille tutut Seurat jäsenet kuten kaupunginarkkitehti Bertel Strömmer, joka oli suunnitellut hotelli Tammerin yhdessä arkkitehti Georg Henrikssonin kanssa, ja insinööri Eino H. Liljeroos, josta tehtiin Seuran ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa kunniapuheenjohtaja vuonna 1967. 1960-luvun lopulla Seura myi osuutensa Tammerista, mutta sai jäädä tiloihinsa vielä vuosiksi. Yhdistys kokoontuu talossa edelleen, joskaan kokousväki ei ole enää 2000-luvun edetessä mahtunut Seuran nimikkokabinettiin.

Seuran tarina kertoo samalla monista maankuuluista tamperelaisista. Arkkitehti Bertel Strömmer johti Tampereen Teknillistä Seura vuosina 1940–1945. Hänen lapsistaan useat jatkoivat isänsä jalanjäljissä. Vuonna 1914 syntynyt Gunnar Strömmer innostui tosin ensin musiikista ja radiotekniikasta jo lukiovuosina. Muusikon uran hän aloitti 1933 Toivo Kärjen yhtyeen rumpalina tamperelaisessa ravintola Funkiksessa. Isänsä lailla Gunnar Strömmer kouluttautui arkkitehdiksi, ja valmistuttuaan hänet valittiin pian mukaan Teknilliseen Seuraan. Vuosi oli 1948, ja ”Goony” Strömmer pyydettiin säestämään Seuran pikkujoulujen lauluja. Nuoremasta Strömmeristä kehittyi Seuran musiikillinen tukipilari. Hän hoiti Seuran juhlien musiikkinumeroita niin antaumuksellisesti, että hän soitti lopulta Seuran pikkujouluissa 50 kertaa peräkkäin ja jatkoi senkin jälkeen, lähes kuolemaansa vuonna 2006 asti. Jazz-muusikkona erityistä

mainetta niittänyt Goony Strömmer oli vuosia tärkeä ideoiden lähde myös Seuran vuosijuhlien järjestelyissä ja koristelujen kehittäjänä.

Yhteiskunnallisesti aktivoituva Seura 2000-luvulla

Seura osti Tammerin myynnistä saaduilla rahoilla osakkeita 1970-luvulla. Sittemmin se jatkoi pitkäjänteisesti sijoittamista paikallisiin yrityksiin kuten Nokiaan. Kun Nokia nousi maailman huipulle matkapuhelinmarkkinoilla, Seura onnistui 2000-luvun alkaessa myymään omistuksiaan huippuhintaan. Yhdistyksellä oli siten tukeva taloudellinen selkänoja, kun sen johto ryhtyi uudistamaan toimintaa vuoden 2005 paikkeilla. Jäsenistö toivoi muun muassa aiempaa aktiivista yhteiskunnallista vaikuttamista. Toiveeseen vastattiin järjestämällä vaalipaneeleita eli ottamalla Seuran ohjelmaan tekniikan lisäksi mukaan enemmän politiikkaa, ja uutta linjaa on jatkettu 2010-luvulla.

Seuran jäsenmäärä kasvoi tasaisen rivakasti 2000-luvun loppuvuosina ja yliti 500:aan henkilöön kesällä 2011. Se oli Seuran aiempi ennätyslukema, joka oli saavutettu ensi kertaa 1980-luvun alussa. Vireänä jatkunut toiminta 2010-luvulla suurensi jäsenmäärää edelleen vuosittain niin, että parin vuoden päästä kesällä 2013 hätyyteltiin uutta 600:n jäsenen rajapyykkiä. Kasvu jatkui siitäkin ja maaliskuussa 2017 Seuraan kuului jo 700 jäsentä. 125-vuotiaalla Seuralla onkin takanaan ennennäkemätön jäsenmäärän nousun vuosikymmen.

Samalla Seuran jäsenistön profiili on muuttunut huomattavasti. Yhä useampi uusi jäsen oli nainen tai suhteellisen nuori tai molempia. Nuorille jäsenille suunnatun jaoston aktiivinen toiminta toi Seuraan aiempaa nuorempia uusia jäseniä. Naisten määrä Teknillisessä Seurassa oli kasvanut hitaasti 1930-luvulta alkaen. Vielä vuonna 1993 naisten lukumäärä oli 25. Naisten osuus seuran jäsenistä ylitti 10 prosenttia kaudella 2010–2011. Kesäkuussa 2017 Seuraan kuului jo 119 naista, joten naisia oli lähes 17 prosenttia jäsenkunnasta.

Tekniikan koulutuksen edistäjä

Seura on saanut aikaan monenlaista. Seura avusti uranuurtavaa Tampereen radiota 1920-luvulla ja 1950-luvulla TV-toiminnan aloittamista Tampereella. Seuran jaostoista on poikunut esimerkiksi uusia tekniikan alan yhdistyksiä kuten 1930-luvun puolivälin jälkeen syntynyt Suomen Tekstiiliteknillinen Liitto.

Seura rakensi pitkäjänteisesti Teknillistä museota Tampereelle. Sen ensimmäinen Teollisuusmuseonäyttely avattiin Näsilinnassa vuonna 1926 ja varsinainen Teknillinen museo Frenckellin pannuhuoneessa vuonna 1958. Tampereen kaupungin omistukseen siirtynyt museo sai sittemmin uudet tilat Itsenäisyydenkadulta. Siellä museo kärsi tulopaloista joulukuussa 1989, ja 1990-luvulla Teknillisen museo yhdistettiin uuteen Museokeskus Vapriikkiin. Nämä ovat halki vuosikymmenten esitelleet myös tamperelaista teollista perintöä ja tekniikkaa sekä Tampereella tehtyjä innovaatioita, joista monet ovat olleet Seuran jäsenten aikaansaannosta.

Kauaskantoisimmat ansiot Seuralla on tekniikan alan koulutuksen ja korkeakoulutuksen edistäjänä. Seuran perustajajäseniin kuului kolme Tampereen teollisuuskoulun opettajaa, ja ensimmäisenä sihteerinä toimi teollisuuskoulun rehtori, arkkitehti Georg Schreck. Seura ehdotti 1900-luvun alussa uutta teknillistä keskikoulua, mistä aloitteesta syntyi Tampereen Teknillinen opisto. Sittemmin Seura tuki tätä oppilaitosta sekä uuden teknillisen korkeakoulun perustamista: Tampereen teknillinen korkeakoulu itsenäistyi 1972. TTKK:n professoreista Seura sai uusia aktiivisia jäseniä. Esimerkiksi TTKK:n ensimmäinen rehtori Pekka Ahonen toimi myöhemmin Seuran puheenjohtajana. Muutamat professoreista muodostivat yhdistyksessä uuden jaoston, joka loi ja vankisti yhteyksiä korkeakoulun ja Pirkanmaan teollisuuden välille. Aikanaan TTKK muutti puolestaan Seuraa, josta alkoi kehittyä yhä selkeämmin korkeakoulutettujen tekniikan ammattilaisten eli diplomi-insinöörien ja arkkitehtien yhdistys.

2000-luvun lopulla Tampereen Teknillinen Seura oli mukana lahjoittamassa pääomaa säätiömuotoiselle Tampereen teknilliselle yliopistolle, ja Seura on niin ikään ollut yksi

Tampere3 -hankkeen tukijoista sekä tulevan, uudistuneen Tampereen yliopiston perustajatahoista.

125-vuotiaan Seuran toiminnan rungon muodostavat edelleen samat asiat kuin aiemmin. Useimmat perinteet saivat alkunsa 1890-luvulla: säännölliset kokoontumiset, tutustumiskäynnit ja retket, esitelmät, juhlat – eli ammattitoverien tapaaminen ja ajatusten vaihto milloin mistäkin mielenkiintoa herättävästä asiasta. Nokian nousuvuosien osakemyynnillä vaurastunut Seura osallistuu tekniikan edistämiseen Pirkanmaalla myöntämällä stipendejä, toteuttamalla erilaisia hankkeita ja jakamalla noin joka toinen vuosi 10 000 euron suuruisen Teknologiayrityspalkinnon. Yksi Seuran juhlavuoden suurhanke on ollut sen historiateos Tekniikkaa hyvässä Seurassa, johon koottiin ensi kertaa historian tutkijoiden näkemys tekniikan alan asiantuntijoista yhteisellä teollisuuden ja teknologian asialla Tampereella ja Pirkanmaalla 125 vuoden aikajänteellä.

Petri Paju

Kirjoittaja työskenteli Chronicon Oy:llä Tampereen Teknillisen Seuran kirjahankkeessa. Hän on teknologian kulttuurihistorian dosentti Turun yliopistossa.

Kirjan tiedot:

Paju, Petri ja Mauranen, Katariina. Tekniikkaa hyvässä Seurassa. Tampereen Teknillinen Seura 125 vuotta. Tampereen Teknillinen Seura, Tampere 2018.

**

Artikkelin julkaisutieto ja lähdeviite:

Paju, Petri: ”Teollisuuskaupungin ytimessä: Tampereen Teknillinen Seura 125 vuotta.” Tammerkoski 6/2018 (vsk. 81), 20–23.

Kuvatestit valokuviin artikkelin yhteydessä:

Grand Hotel Tammer oli Tampereen Teknillisen Seuran talohanke. Sinne rakennettu klubihuoneisto tuli mullistamaan Seuran juhlaperinteet. Rakennus valmistui vuonna 1929.

Seuran johtokunta kaudella 1943–1944; vasemmalta diplomi-insinöörit Heikki Hermonen, Kaije Lumme ja Erik von Pfaler, arkkitehti Bertel Strömmer puheenjohtajana, tohtori Carl Mäklin, insinöörieverstiluutnantti Arvo Airola ja diplomi-insinööri Jorma Serlachius. Sinisalo 1944, 121. (Tampere-Seuran kokoelma)

Seuran vuoden 1957 pikkujouluihin löi vahvan leiman Neuvostoliiton vastikään laukaisemat Sputnik-satelliitit. Pitempää perinnettä edusti tohtori Carl Mäklinin (puhumassa) vastaväitös, jossa vakio-opponentti hauskuutti jäseniä vastapidettyä esitelmää ruotimalla. Kuvaaja ilmeisesti Arvo Salo. (Tampere-Seuran kokoelma)

Huhtikuussa 2014 Seura teki ekskursion Eurajoen Olkiluotoon kaivettuihin ydinjätteen loppusäilytystiloihin sekä Raumalle. Kuvassa astellaan ikiaikaiseksi suunniteltua Onkaloa katsomaan. Vasemmalta Aino Vettenranta ja Antti Kiviniemi, etummaisena Lauri Suominen, jonka takana Pertti Halmari. Oikealla Suvi Petäjäjärvi ja Seppo Koskinen. (Kuva: Arto Timperi / Arto Timperin kokoelma)

Diplomi-insinööri Pekka Markkula, 125-vuotiaan Seuran puheenjohtaja, Finlaysonin tehtaan lähes yhtä vanhan Sulzer-höyrykoneen luona joulukuussa 2017. Höyrykonemuseo, Työväenmuseo Werstas. (Kuva: Okko Sorma / Mainostoimisto Design Underlined)

Seuran 125-vuotinen tarina alkaa vuonna 2018 tällaisen etukannen takaa.